

Heb de vreemdeling lief

Geeske Hovingh Westfriese Ekklesia 3 april

Lieve mensen, wat fijn om hier vanochtend te mogen zijn. Ik wil mijn overweging beginnen met een korte versie van het vluchtverhaal van Izzy Abu Bangura. Hij is 42 jaar en komt uit Sierra Leone – West Afrika en sinds 2003 is hij in Nederland.

‘De oorlog in mijn land had voor mij grote gevolgen. Rebellen vermoordden mijn hele familie en ik was de enige die wist te vluchten. Maar van binnen was ik kapot. Een vriend zei tegen me: je moet weggaan, anders word je echt gek en vervolgens hielp hij me om me te verstoppen op een containerschip in de haven van Freetown. Ik wist niet waar het schip heen zou varen, maar dat maakte me ook niets uit. Als ik maar weg kon uit deze hel. Ik had een beetje eten en drinken bij me en zat dagen achter elkaar in een donkere ruimte onder in het schip. Het enige wat ik deed was wachten, slapen en bidden. Ik voelde dat God heel dichtbij me was. Dat hielp me. Ik ben ook nooit boos op Hem geweest – het zijn mensen die duivelse dingen kunnen doen, niet God.

Na een paar dagen werd ik ontdekt. De mensen van het schip zagen er Aziatisch uit en ik was bang dat ze me overboord zouden gooien, maar dat deden ze niet. Ik mocht boven komen en kreeg eten en drinken. De reis duurde vervolgens nog twintig dagen. Toen we in een haven aankwamen, ben ik meteen van boord gegaan. Het was ijskoud, ik had geen geld, geen telefoon, droeg alleen de overall die ik had gekregen van de scheepslieden en had geen flauw idee waar ik was. Het bleek Rotterdam en een aardige vrouw sprak me aan en haalde me over om naar de politie te gaan. Daarna kwam ik in aanmeldcentrum Ter Apel terecht en vervolgens in een AZC. Omdat de oorlog in Sierra Leone officieel voorbij was, kreeg ik geen papieren. De IND zei tegen me: het is nu veilig om terug te keren. Maar ik was mijn hele familie kwijt en door mijn oorlogservaringen had ik een ernstig Posttraumatisch Stressyndroom opgelopen, dus voor mij zou het helemaal niet veilig zijn. Ik wilde dus niet terug, maar raakte daardoor ongedocumenteerd, zoals dat heet. Achttien jaar was ik gedwongen om zo in Nederland te overleven. Ik heb zoveel moeten wachten en doordat ik niet mocht werken kwamen de trauma's en nachtmerries extra hevig terug. Ik ben vrijwilligerswerk gaan doen om mezelf af te leiden en daardoor kwam ik ook in het Wereldhuis terecht. Dat werd mijn nieuwe familie. Ik heb veel therapie gevolgd en leerde om over mijn ervaringen te praten. En vorig jaar heb ik eindelijk, toch mijn verblijfsvergunning gekregen. Nu heb ik mijn eigen huisje – een basis voor een normaal leven. Ik wil studeren, werken, iets terugdoen voor de samenleving en misschien op een dag een gezinnetje stichten. Mijn kinderen de toekomst geven die ik zelf niet had, maar nu wel heb.

Ik vertel u dit verhaal omdat het een blik werpt achter de cijfers en statistieken; want daar blijken mensen achter te zitten. Mensen die dan misschien op een andere plek ter wereld zijn gekomen, maar die in de kern zijn als wij, met alle facetten die ons mens maken: verliefd; jaloers; onzeker; trots; down; strevend naar dat waar iedereen naar streeft: ontwikkeling, veiligheid en geluk.

Het besef dat we meer met elkaar gemeen blijken te hebben dan we dachten, maakt werken in het Wereldhuis voor mij tot een verrijkende ervaring. Natuurlijk is er aan de ene kant iemand met een hulpvraag en aan de andere kant iemand met een mogelijk antwoord, maar daarin zit weinig hiërarchie; we zitten met elkaar aan dezelfde tafel, drinken dezelfde vieze koffie, lachen samen om dezelfde domme poezenfilmpjes en maken ons met elkaar zorgen over de oorlog in Oekraïne.

Maar het besef van die gelijkwaardigheid heeft ook een ongemakkelijke keerzijde. Want je kunt je vervolgen nooit meer verschuilen achter aannames als: *die mensen hebben een heel andere gevoelswereld* of: *Zij zijn nu eenmaal meer gewend aan oorlog en zo*.

Nee, hun leed is echt. De frustratie en het verdriet soms zó tastbaar dat het onder mijn huid kruipt. En we mogen dan in de kern op elkaar lijken, de praktijk ziet er heel anders uit. Want ik stap na het werk op mijn fiets richting het schoolplein waar een groepje ouders al staat te mopperen over de kleur van het nieuwe klimrek terwijl mijn tafelman de straat op moet met een slaapzak onder zijn arm, zich afvragend waar hij vannacht het veiligst kan gaan liggen.

Na twaalf jaar Ekklesia Amsterdam werk ik intussen alweer vijf jaar in het Wereldhuis. En dat is ook vijf jaar vluchtverhalen horen. Van iemand die gay is en represailles van zijn familie vreest. Iemand die op een dodenlijst staat omdat ze zich uitsprak tegen uitbuiting in de fabriek waar ze werkte. Iemand die zijn familie simpelweg een betere toekomst wil bezorgen. De verhalen zijn allemaal anders, maar ze hebben 1 ding gemeen: het zijn stuk voor stuk vluchten uit uitzichtloosheid. De uitzichtloosheid van een oorlog, een vastgelopen familieconflict, de wetten van een land, verzengende droogte als gevolg van klimaatverandering, en ga zo maar door. Het zijn stuk voor stuk situaties waarin iemand om zich heen keek, de balans opmaakte en moest constateren: het gaat er niet beter op worden hier.

Maar daarmee is de stap om weg te gaan nog geen gemakkelijke. Je vertrouwde plek verlaten omdat de armoede of oorlog je opbreekt, is een van de aller-moeilijkste dingen die een mens moet doen. U heeft allemaal de beelden gezien van huilende Oekraïners naast hun auto's in een lange file op weg naar veiligheid, maar weggrijpend van alle puzzelstukjes die samen hun leven vormden en die nu in ruïnes veranderd zijn.

Met de wetenschap over iemands vluchtverhaal en de ontberingen onderweg, is het des te pijnlijker te beseffen in welke soms uitzichtloze situatie mensen hier vervolgens terecht komen. Psalm 88 in de vrije vertaling van Huub Oosterhuis, beschrijft voor mij precies het opgejaagde schaduw-bestaan dat vele ongedocumenteerde migranten in Nederland moeten leiden. Zij ervaren die blinde muren, de dichte deuren, horen mensen zeggen: 'Rot op!' en dan weer: 'Kop op!' – Maar hoe dan? Hoe houd je je hoofd overeind als je zó moe bent en zo op jezelf aangewezen, met nergens een plek om te rusten in de nacht die je omkerkert?

Toen ik een paar jaar geleden over dit onderwerp preekte in de Ekklesia in Amsterdam, had ik een van onze bezoekers, de Nigeriaanse kunstenaar Valentine gevraagd, om deze psalm voor te lezen. Vijf minuten voor de dienst waggelde hij De Rode Hoed binnen. Ik rook de alcohol, zag de verdwaasde blik in zijn ogen en hield mij hart vast. Maar toen hij achter het kathedraal plaatsnam en de zaal in keek, werd het doodstil. Hij ademde diep in en las. En terwijl de zinnen uit zijn mond kwamen, voelde iedereen dat deze man wist waar deze Psalm over gaat. Over eenzaamheid – de eenzaamheid die hij een paar uur

daarvoor nog had gevoeld toen hij op een bankje in het park de nacht moest doorbrengen. Bij de laatste zin brak hij en wij? Wij hoorden zijn gekrijt.

Psalm 88 wordt wel de donkerste der psalmen genoemd – sommigen verbazen zich er over dat deze in de lijst van 150 is opgenomen omdat God er zover weg lijkt, er nergens een moment in de tekst zit van omkeer, van vertrouwen of redding, nee het blijft tot aan het slot inktzwart; een rauwe aanklacht, een schreeuw uit de dood. Het vermoeden bestaat dat de schrijver ervan een zwaar leven had, misschien wel melaats was en daarmee onaanraakbaar. En juist daarom is het zo bijzonder dat zijn woorden het tot een Psalm hebben geschopt. Het maakt duidelijk dat er ook in de bijbel ruimte mag zijn voor zulke gevoelens – dat die van alle eeuwen zijn en bij het menselijk bestaan horen. Dat vind ik een troostrijke gedachte. Dat er woorden zijn gegeven aan het lijden, dat het niet raar is als God in sommige situaties even heel ver weg lijkt, er geen antwoord is. Precies wat velen van ons nu voelen als we naar het nieuws kijken – de totale machteloosheid, de godverlatenheid bij het aanschouwen van al dat duivelse oorlogsgeweld.

Op het vluchtelingenvraagstuk heb ik ook geen antwoord. De mens raakt op drift, vanuit Afghanistan nog maar zo kort geleden en nu is er die enorme stroom vanuit Oekraïne; mensen zoekend naar veilige hoekjes van Europa. En wat komt er in de toekomst, nu klimaatverandering steeds meer slachtoffers eist? Tegelijkertijd zijn opvangmogelijkheden hier beperkt - ik geef het je dan ook te doen als je daar beleid voor moet maken. Maar wat is het op hetzelfde moment prachtig om te zien dat we het nu wel blijken te kunnen zijn: gastvrij, tolerant, overal zie ik die grondhouding uit Leviticus terug – de vreemdeling die wordt liefgehad omdat wij ons in hem en haar kunnen verplaatsen.

Natuurlijk kun je je afvragen waarom we nu zoveel gastvrijer blijken te zijn dan bij eerdere vluchtelingenstromen, maar ik probeer weg te blijven van cynisme. Want ieder blijk van menslievendheid, ieder lichtpuntje is het waard: - een Izzy die in de diepste duisternis van het containerschip zijn liefhebbende God nooit uit het oog verloor, in mijn inbox vol met berichten van mensen die hun hulp willen aanbieden – in u lieve mensen, hier vanochtend aanwezig. U die zich laat raken door de verhalen.

Dat is wat het is: of je nu bekend bent, of vreemd, met of zonder papieren, of het nu het Wereldhuis is, de Westfriesse Ekklesia, of thuis – op al die plekken waar mensen het samen dragen, waar recht wordt gedaan, vriendschap is, en liefde, dáár komt God tevoorschijn.

Zo moge het zijn.